Díszmásolat a Pray-kódexről – az OSZK-ban készült Magyarország Kormányának ajándéka a Szentatya számára

2021/09/10

Az első összefüggő magyar nyelvemlék, a *Halotti beszéd és könyörgés* szövegét is tartalmazó, a 12. század végén keletkezett Pray-kódex díszmásolata Magyarország Kormányának ajándéka az 52. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszusra hazánkba látogató Ferenc pápa számára.

[1]

Az első összefüggő magyar nyelvemlék, a *Halotti beszéd és könyörgés* szövegét is tartalmazó, a 12.

század végén keletkezett Pray-kódex díszmásolatát készítették el az Országos Széchényi Könyvtár (OSZK) szakemberei Magyarország Kormányának ajándékaként az 52. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszusra hazánkba látogató Ferenc pápa számára.

[2]A felbecsülhetetlen értékű kéziratgyüttest a pozsonyi káptalan adományozta az OSZK-nak 1813-ban, és Toldy Ferenc (1805–1875) irodalomtörténész nevezte el Pray György (1723–1801) jezsuita történészről, aki 1770-ben először adott hírt róla. A Pray-kódex a 12. századi magyarországi egyházi kultúra egyik legfontosabb dokumentuma. A latin nyelvű liturgikus kódexben a magyarországi használatra szerkesztett sacramentarium – azaz a miséző pap könyörgéseit tartalmazó szerkönyv – után egyes misén kívüli szertartások (esketés, a templom alapkövének letétele, temetés) szövegei következnek. A *Halotti beszéd és könyörgés*, legkorábbi összefüggő magyar nyelvű szövegemlékünk a temetési szertatás végén, annak függelékében olvasható, egy valamivel bővebb, latin nyelvű temetési beszéd kíséretében, a kódex 136. levelén.

[3]A kódex – több más, szertartástani és egyházjogi szöveg (például a Könyves Kálmán-kori esztergomi zsinati határozatok) mellett – egyetlen fennmaradt középkori évkönyvünket, az *Annales Posoniensest* is tartalmazza, amely a 997 és 1203 közötti magyar történelemre vonatkozó, sok esetben csak innen ismeretes tudósítások forrása. Az államalapítás korának becses adatai közé tartozik többek között Géza fejedelem halálának, István király megkoronázásának és Gellért püspökké szentelésének évszáma.

[4]A kódexben a hazai könyvfestészet salzburgi hatást mutató korai emlékeit, öt színezett tollrajzot is láthatunk, amelyek Krisztus kereszthalálát, sírba tételét, feltámadását és megdicsőülését jelenítik meg. A kézirat zenetörténeti szempontból is fontos mint a középkori „magyar notáció” és a vonalrendszeres reformkottaírás hazai alkalmazásának egyik legkorábbi darabja.

A Pray-kódexet restaurátor-szakember jelenlétében és szigorú állományvédelmi előírások mellett a nemzeti könyvtár digitalizáló központjában fotózták végig. A digitális utómunkák során az eredeti kódex pergamenlapjain lévő látvány visszaadására törekedtek, minimalizálva az optikai torzítást. A díszmásolatot különleges papírra nyomtatták.

Mivel a Pray-kódex eredeti kötése nem maradt fenn, s a pergameníveken található nyomokból csak a fűzés *módjára* lehet következtetni, az OSZK 2017-ben Magyar Örökség díjjal kitüntetett műhelyében több évtizede folyó kötéstörténeti és készítéstechnikai kutatások eredményeire alapozva és a nemzetközi analógiákat figyelembe véve készült el a díszmásolat kötésének korhű terve, majd kivitelezése. A kötéshez felhasznált alapanyagok kiválasztásánál a korabeli, kolostori kötéseknek megfelelő anyagokhoz nyúltak vissza a restaurátorok.

A díszmásolathoz magyar és spanyol nyelvű ismertetőszöveg is készült, amelyet – az egykorú írásképet tanulmányozva – könyvkötőmester rótt pergamenre, lúdtollal. Az ismertetőt dupla bőrbordára fűzték, majd a kódexmásolathoz kötötték, így egységet képez a kötetet alkotó ívekkel.

[5]A könyvtestet nyolc milliméter vastag bükkfatáblák védik, amelyeket timsós cserzésű, színezetlen kecskebőr borít. A rézveretek és -csatok – a kötéshez hasonlóan – korabeli minták alapján, aprólékos munkával, kézi szerszámok segítségével készültek. A kötetet saját tervek alapján épített, fekete bőrrel borított és bordó hernyóselyemmel bélelt dobozban helyezték el, amelyet a kódexet illusztráló egyik tollrajz – a feszület – szintén kézzel festett másolata díszít.

[6]

A mű megalkotásának több hónapos folyamatát az OSZK Történeti Fénykép- és Videótárának munkatársai kamerával kísérték végig. Ezekből a filmfelvételekből és a nemzeti könyvtár főigazgatójával, kutatóival, digitalizáló-, könyvkötő- és restaurátor- szakembereivel, valamint a felkért közreműködőkkel készült interjúk felhasználásával a Pray-kódexet és a *Halotti beszéd és könyörgést* részletesen és több szempontból bemutató dokumentumfilm készül.

A díszmásolat elkészítésében közreműködő szakemberek

[7]

Digitalizálás: Bakos Magda, Habram Éva, Kepes Dorottya Borbála, Kiss Janka Judit, Ormosi András, T. Szabó Tünde
Restaurálás, könyvkötés: Balaványné Albert Edit, Balogh Ágnes, Baranyai Emőke, Benke Éva, Bornyi Anna Zsófia, Fodor Eszter, Horváth Diána, Koppán Orsolya, Molnár István, Novotny Ágnes, Tóth Zsuzsanna
Műszaki támogatás: Benke János
Nyomdai előkészítés: Schöck Gyula
Kodikológus szakértő: Madas Edit
Kézirattári szakfelügyelet: Janzsó Miklós
Fordítás: Sarbak Gábor (latin), Tőzsér Endre (spanyol)
Videódokumentáció: Ballagó Gergely, Dobos Viola, Hanák Luca, Lillin Beatrice, Szabó Krisztina
Műtárgyfotó: Horváth Dániel
Koordináció: Mészáros Tamás, Rózsa Dávid, Sudár Annamária
2021/09/10 - 11:00

Forrás webcím: https://oszk.hu/hirek/diszmasolat-pray-kodexrol

Hivatkozások:
[1] https://oszk.hu/sites/default/files/Pray-kodex-keszitese-004.jpg
[2] https://oszk.hu/sites/default/files/Pray-kodex-keszitese-007.jpg
[3] https://oszk.hu/sites/default/files/Pray-kodex-keszitese-005.jpg
[4] https://oszk.hu/sites/default/files/Pray-kodex-keszitese-009.jpg
[5] https://oszk.hu/sites/default/files/Pray-kodex-keszitese-003.jpg
[6] https://oszk.hu/sites/default/files/Pray-kodex-keszitese-002.jpg
[7] https://oszk.hu/sites/default/files/Pray-kodex-keszitese-001.jpg
[8] https://oszk.hu/category/foszotar-es-pozicionalo/hirek